

Dit is een ongebruikelijke

De vliegramp met de MH17 heeft gevolgen voor notarissen. Over de wijze waarop twee rechtsgebieden – schadevergoedingsuitkeringen aan nabestaanden en het erfrecht – elkaar beïnvloeden, heeft hoogleraar notarieel recht Jan Biemans onderzoek verricht.

TEKST Peter Steeman | FOTO Hollandse Hoogte

De Vereniging van Estate planners in het Notariaat (EPN) benaderde Jan Biemans, hoogleraar notarieel recht aan het Molengraaff instituut voor Privaatrecht van de Universiteit Utrecht, afgelopen zomer met de vraag om een onderzoek naar de erfrechtelijke gevolgen van de ramp met de MH17. Een vraag die automatisch tot twee vervolgvragen leidt. Wat is hier de toegevoegde waarde van de notaris? En waar moet hij van op de hoogte zijn? Biemans deed het onderzoek niet alleen. Hij maakte gebruik van knowhow van collega's Ingrid Koning, deskundig op het terrein van luchtvervoerrecht en het verdrag van Montreal, en Rianka Rijnhout, gepromoveerd op schadevergoedingsuitkeringen aan nabestaanden. Ook al heeft hij zich vooral verdiept in de juridische achtergrond, de contouren van het drama blijven scherp zichtbaar. 'Je leest een vraag over de uitkering van een levensverzekering of de invloed van een hypotheekschuld op de nalatenschap en dan blijken de

nabestaanden de grootouders van een gezin dat in een klap is weggevaagd. Die tragedie raakt je. Dat grijpt mij wel aan.'

DIFFUUS BEELD

Waar erfrecht en schadevergoedingsrecht elkaar raken, ontstaat een diffuus beeld. Biemans: 'Het is het niet altijd duidelijk hoe je ze moet combineren. In het erfrecht heb je een nalatenschap die moet worden verdeeld onder erfgenamen. Zaakschade, zoals bagage, iPads, sieraden en kleding, valt onder de nalatenschap omdat het echt een gemis van het slachtoffer, de erflater is. Dat ligt anders bij schadevergoedingsvorderingen. De schadevergoedingsvorderingen die bij deze vliegramp van toepassing zijn, zijn bijvoorbeeld vorderingen vanwege de kosten die je moet maken, omdat degene die in het levensonderhoud voorziet van de nabestaanden, is weggefallen. Als bijvoorbeeld de vader door deze ramp wegvalt, kunnen zijn vrouw en kinderen de kosten van verlies van levensonderhoud als schadevergoeding vorderen. Die schadevergoedingsuitkering komt rechtstreeks toe

aan bepaalde personen die in een wetsartikel zijn genoemd. Dat staat in beginsel los van het erfrecht. Je kunt erfgenaam zijn en toch geen recht hebben op die schadevergoeding. Andersom kan een pleegkind zo'n schadevergoeding vorderen terwijl hij geen erfgenaam is. Daar moet je je bewust van zijn. Uit gesprekken met notarissen blijkt dat de betreffende schadevergoedingsbepalingen bij hen relatief onbekend zijn. Notarissen vragen zich af of die schadevergoedingsuitkering door de nalatenschap heen loopt of er omheen. Je hebt bepalingen op grond waarvan je als erfgenaam aanspraak kan maken op geld uit de nalatenschap omdat je verzorging nodig hebt. De vraag is hoe die aanspraak zich verhoudt tot de schadevergoedingsvordering. Het is mogelijk dat een uitkering in het erfrecht van invloed is op een schadevergoedingsaanspraak of omgekeerd.'

ONGEBRUIKELIJKE TAAK

De notaris is het scharnier waarover het voorshot voor de schadevergoedingsvorderingen loopt. Een constructie die niet naadloos aansluit op de praktijk, aldus Biemans. 'De documentatie van Malaysian Airlines loopt niet in de pas met het Nederlandse recht. De notaris is door hen in Nederland aangewezen als persoon die namens alle nabestaanden het

taak voor een notaris'

verzoek om het voorschot moet indienen en de uitbetaling daarvan loopt ook via hem. Dat is eigenlijk niet het geschikte criterium. Degene die de vordering indient voor schadevergoeding kan degene zijn die verantwoordelijk is voor de afwikkeling van de nalatenschap. Maar het kunnen evengoed andere nabestaanden zijn in wiens levensonderhoud werd voorzien door de overledene. Dit is een ongebruikelijke taak voor een notaris. Normaal wijst hij bij een verklaring van erfrecht de erfgenamen aan. Nu moet hij eigenlijk aangeven wie recht op schadevergoeding heeft. Of het nu om verloren

HET VERDRAG VAN MONTREAL

In het Verdrag van Montreal is afgesproken dat vliegmaatschappijen verplicht zijn om directe schade van nabestaanden te vergoeden, tot maximaal 129.000 euro. Het verdrag voorziet erin dat het bedrag wordt uitgekeerd zonder dat de aansprakelijkheid vaststaat. Alleen de werkelijke schade wordt vergoed. De hoogte daarvan hangt af van de gezinssituatie, inkomsten en uitgaven. Voor schade daarboven is Malaysian Airlines alleen aansprakelijk als kan worden aangetoond dat de vliegcrash aan Malaysian Airlines te wijten is.

bagage gaat of kosten van levensonderhoud. Hij moet uitzoeken of mensen ervoor in aanmerking komen. Ook al zal het in sommige gevallen om dezelfde mensen gaan, het blijft complex.'

SHOCKSCHADE

In het dramatische geval waar een heel gezin is verongelukt, is het aantonen van de schade niet eenvoudig. 'Het wegvallen van de kosten van levensonderhoud zijn voor ooms en tantes geen schade. Zij waren immers waarschijnlijk niet afhankelijk van het levensonderhoud door de overledene. Dat moet de notaris weten als hij de nalatenschap afwikkelt. De vordering tot vergoeding van begrafeniskosten is zo mogelijk nog ingewikkelder. Degene die de kosten kan vorderen, is degene die de kosten voor zijn rekening heeft genomen. Dat kunnen de erfgenamen zijn, maar het kan ook de nalatenschap zijn als het daaruit betaald is. Of het is de buurvrouw die de begrafeniskosten heeft betaald. Die kan dan haar vordering indienen bij Malaysian Airlines. De vraag is ook gerechtvaardigd of mensen recht hebben op vergoeding van shockschade. Er is hier immers sprake van een grote ramp waar veel mensen veel verdriet van hebben. Het antwoord daarop is nee. Naar Nederlands recht is daarvan alleen sprake als de naaste

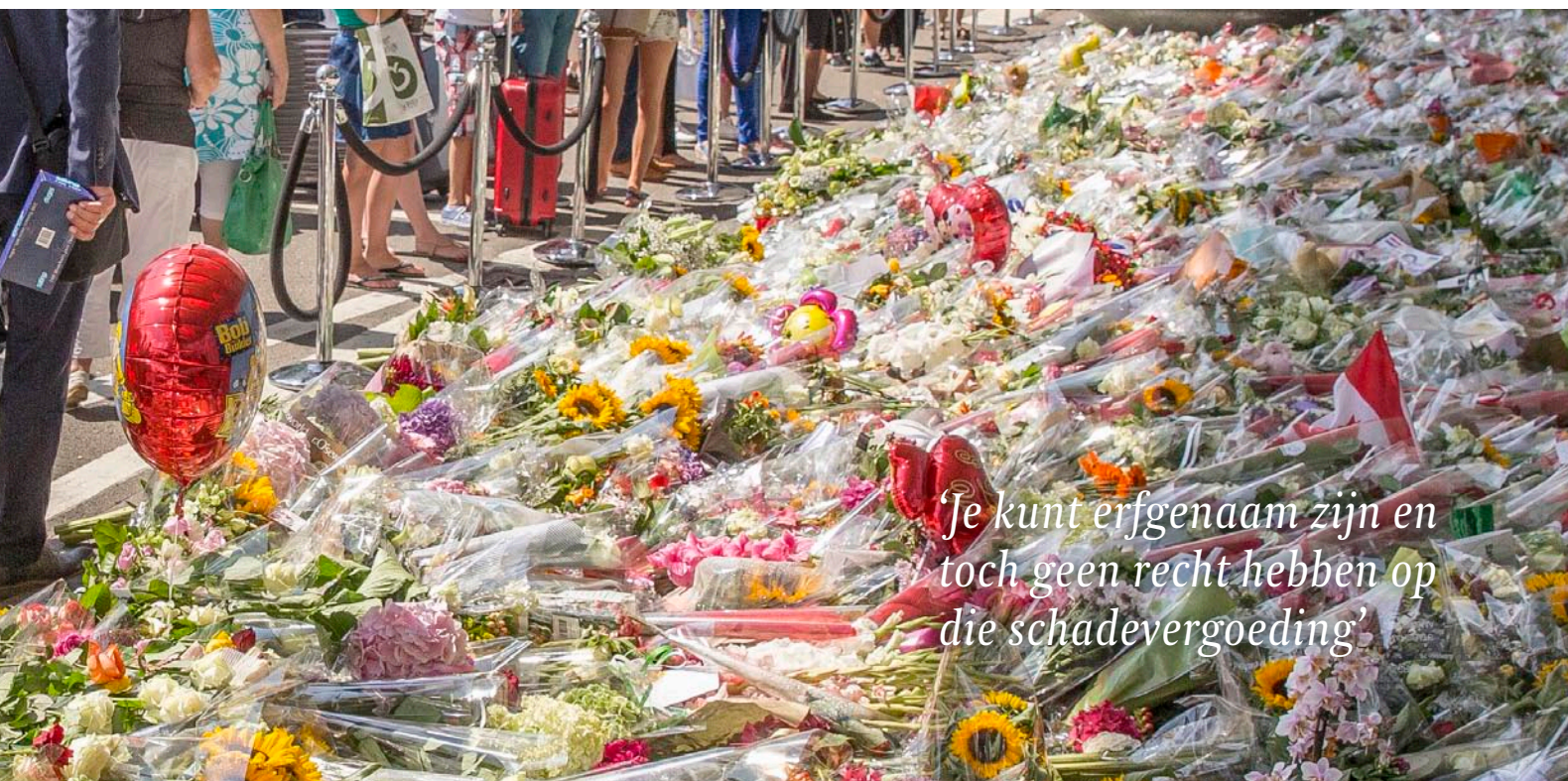
direct is geconfronteerd met het ongeval of de nasleep daarvan. Daarvan kan sprake zijn als iemand op de rampplek met traumatische beelden geconfronteerd werd en daardoor geestelijk ziek is geworden.'

REISVERZEKERING

Verzekeringen vormen een apart aandachtspunt. 'Als een nalatenschap openvalt, keert er vaak ook een levensverzekering uit. Daarover zijn veel vragen. Als een levensverzekering dient ter aflossing van de hypotheek blijft de verzekering buiten de nalatenschap. In sommige gevallen geldt de uitkering van een levensverzekering als een gift die rechtstreeks wordt uitbetaald aan de begunstigen. Die gaat niet via de nalatenschap, maar de opbrengst dient onder omstandigheden wel te worden vergoed aan de nalatenschap. De vraag is of een reisverzekering bij de nalatenschap hoort. Binnen het erfrecht kom je reisverzekeringen niet tegen. Kan een notaris namens de nalatenschap een beroep doen op de reisverzekering? In sommige gevallen kan dat. Als bijvoorbeeld in de reisverzekering staat dat bagage wordt vergoed, is het heel goed verdedigbaar dat de opbrengst in de nalatenschap valt.'

‘Je kunt erfgenaam zijn en toch geen recht hebben op die schadevergoeding’

WAARSCHUWEN

Begeeft de notaris zich niet op glad ijs? Bij een ramp als deze lijkt de juridische hulpverlening vooral het terrein van advocaten. Toch voorzien ook in deze uitzonderlijke situatie notarissen in een behoefte, meent Biemans. ‘Ik pleit voor meer samenwerking tussen notarissen en advocaten. Beiden hebben een rol. De afwikkeling van de nalatenschap en de schadevergoedingsvorderingen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daarvoor is juist ook de expertise van de notaris vereist. Voor de afwikkeling van de nalatenschap is de expertise van de notaris gewenst, bijvoorbeeld als er sprake is van een negatieve nalatenschap. Er zijn gevallen bekend van huizen die onder water staan. Dan komt de notaris in beeld als executeur of vereffenaar. Of hij moet erfrechtelijk advies aan de nabestaanden geven. Accepteer je de nalatenschap of aanvaard je hem beneficiair? Het vorderen van schadevergoeding beïnvloedt je positie als erfgenaam. Als je de zaakschade vordert, dus de bagage en andere persoonlijke eigendommen van het slachtoffer, heeft dat gevolgen voor de aanvaarding van de nalatenschap. Zaakschade kun je alleen vorderen namens de nalatenschap. Je bent dan al gevaarlijk dicht bij het punt van zuivere aanvaarding. Als je de zaak-

schade aan jezelf laat uitkeren, dan pak je iets uit de nalatenschap en heb je deze zuiver aanvaard. Voor dat soort situaties moet de notaris waarschuwen. De specialistische kennis waarover de notaris beschikt, heeft een toegevoegde waarde in een zaak als deze. Hij is onpartijdig. Het is een *trusted advisor* die de

belangen van alle betrokkenen kan behartigen. De rol van de notaris in de afwikkeling van deze nalatenschappen zou meer onder de aandacht mogen worden gebracht.’

Een artikel over het onderzoek verschijnt binnenkort in het WPNR. ■

VRAGEN OVER INTERNATIONALE CASUSSEN

‘Het is heel beladen’, constateert Sabine Heijning, adviseur internationaal privaatrecht van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie. Ze heeft de afgelopen maanden regelmatig contact gehad met notarissen die betrokken zijn bij de afwikkeling van de nalatenschap van slachtoffers van de ramp. Vooral in gevallen waar meerdere nationaliteiten bij de nalatenschap waren betrokken, hadden notarissen vragen over het internationale erfrecht.

Extra druk

‘Voor de nabestaanden is de notaris een belangrijke schakel, omdat hij voor een verklaring van erfrecht zorgt. Het helpt als hij naast zijn specialisme op het terrein van erfrecht ook een zekere mediationvaardigheid bezit. Er komt veel emotie bij kijken. In sommige gevallen is een heel gezin overleden. Welke familieleden zijn dan de erfgenamen van de verschillende gezinsleden? Als het

om een internationale nalatenschap gaat, zorgt dat voor extra druk.’

Juiste toon

‘Voor de buitenlandse nabestaanden is vaak niet duidelijk wat de rol van de notaris is. Men is soms achterdochtig. De familie is voor de herdenking overgekomen en wil snel een verklaring van erfrecht. De notaris moet vervolgens gaan uitleggen welk erfrecht van toepassing is. In een geval waar ik de notaris kon helpen te bepalen welk erfrecht van toepassing was, ging het om een in Nederland wonend Nederlands-Vietnamees gezin dat is omgekomen. Toen de Vietnamese familieleden van de Nederlandse notaris het advies kregen om de erfenis beneficiair te aanvaarden, stuitte dat op verzet. Voor hen had het aanvaarden van de erfenis een religieuze betekenis. Als je die erfenis niet aanvaardt, krijgen de overledenen geen rust. De notaris loste het tactvol op, maar het geeft aan hoe precair je moet opereren. Het gaat niet alleen om een verklaring van erfrecht, maar ook om de juiste toon.’